

15. Сич В.М. Соціально-психологічні особливості мотивації професійного вдосконалення спеціалістів відділів освіти: Монографія. – Кам'янець-Подільський: Видавництво Абетка-Світ, 2008. – 160 с.

In article the psychological features of motivation professional training of the students are considered; the data of results of research of features of motivation professional training of the students are analyzed.

Key words: motivation; motivations professional training of the students, interest to professional training.

Отримано 19.03.2009

УДК 159. 943

А.В.Сімко

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОМОТОРНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ І СТРУКТУРА РІВНІВ ПОБУДОВИ РУХІВ (НА ПРИКЛАДІ ДІТЕЙ-ОЛІГОФРЕНІВ)

У статті розглянуті особливості становлення розуміння психомоторної активності особистості в психологічній науці та підходи до її корекції у дітей-олігофренів дошкільного віку.

Ключові слова: суб'єкт, активність психіки, психомоторика, діти-олігофрени, корекційне завдання.

В статье рассмотрены особенности становления понимания психомоторной активности человека в психологической науке и подходы к ее коррекции у детей-олигофренов дошкольного возраста.

Ключевые слова: субъект, активность психики, психомоторика, дети-олигофрены, коррекционное задание.

М'язова, рухова активність людини у предметному світі, що впливає на неї, є зовнішнім атрибутом поведінки і діяльності, а активність психіки є внутрішньою складовою детермінації дій і

вчинків суб'єкта [1]. Проблема співвідношення внутрішнього і зовнішнього в активності дитини є актуальною для психологічної науки. Так, С.Л. Рубінштейн підкреслював, що зовнішні впливи викликають ефект тільки переломлюючись крізь внутрішні умови суб'єкта [6]. О.М. Леонтьєв, пояснюючи активність у своїй праці «Діяльність. Свідомість. Особистість» писав, що внутрішнє (суб'єкт) впливає через зовнішнє і цим самим себе змінює [4]. Аналіз розуміння психомоторної активності суб'єкта є важливим завданням як для психологічної теорії, так і для педагогічної практики роботи з дітьми-олігофренами. Одними з останніх наукових праць, у яких здійснено загальний аналіз розвитку розуміння активності в психології, є роботи «Основи теоретичної психології» [5], «Психологія образу: Проблема активності психічного відображення» [7] та «Активність (характеристики і розвиток)» [9].

Мета статті – здійснити теоретичне дослідження розвитку розуміння психомоторної активності в історії психології та окреслити підходи до вивчення психомоторної активності дітей-олігофренів.

Починаючи аналіз розуміння психомоторної активності, наведемо таку думку: «Розвиток дитини як суб'єкта діяльності та спілкування, як особистості, залежить від її рухових спроможностей... Психомоторика значною мірою визначає можливості засвоєння культурно-історичного досвіду, обтяженого інтелектуальними вадами учня... Соціалізація дітей-олігофренів шляхом посиленої трудової діяльності та занять фізичною культурою створює нові можливості для їх психічного розвитку: організація поведінки, стимуляція утворень нових уявлень, збагачення мовлення тощо.

Отже, формування в учнів допоміжної школи розумової сфери неминуче передбачає здійснення корекції рухових можливостей» [10, с. 294]. На наш погляд, насамперед, необхідна корекція психомоторної активності.

Відомо, що найважливішим атрибутом і способом існування матерії є рух, який у найбільш загальному тлумаченні можна розглядати, як зміну взагалі, як взаємодію матеріальних систем. Матерії без руху не існує, а руху без матерії. Отже, матерія має здатність до саморуху, або іншими словами, в ній містяться елементи активності як процесу, що характеризується сукупністю змін. Ці зміни можуть зумовлюватись як самим об'єктом, його внутрішніми протиріччями, що опосередковують впливи навколишнього середовища, так і зовнішніми чинниками, які

своєрідно проявляються на матеріальній системі відповідно до своєї сутті та особливостей стану об'єкта. Переважання внутрішньої детермінації щодо змін системи над зовнішньою свідчить про її активність. Природно, що ускладнення форм саморуху від неживої до живої матерії та в розвитку останньої буде змінювати як форми активності, так і міру її прояву. Проте коли науковці розглядають активність психіки як суб'єктивно-ідеальну форму відображення, то наштотують на певні труднощі в її поясненні. Психічне відображення також має внутрішню і зовнішню детермінацію, проте психіка як складна система суб'єктивних образів об'єктивного світу за своєю суттю є активною. Модусом існування психіки є, насамперед, випереджальне відображення дійсності й побудова на основі нього поведінки, діяльності та здійснення контролю за ними. Водночас побудова образів психіки як у філо- так і в онтогенезі нероздільно пов'язана з роботою м'язів. Отже, коли здійснюється дослідження психомоторики, як об'єктивації всіх форм психічного відображення в рухах тіла, то вивчається як матеріальна, так і ідеальна активність суб'єкта в їх єдності.

В.В. Клименко зазначає: «...мислення як властивість душі й живий рух, як властивість тіла – це не дві різні субстанції (за Д.Декартом), а два атрибути, тобто дві властивості притаманних людині душі й мислячого тіла. Отже, у будь-якому живому русі з одного боку – мислення і з другого – рух людини злиті в одну, неподільну єдність... Живий, доцільний рух відбувається слідом за бажанням разом з відомостями про уявні наслідки цього руху. Без бажання або імпульсу – думки – рух був би взагалі безглуздим» [3, с. 328-329].

В історії психологічної думки активність психіки вивчали різні дослідники. Німецький філософ – ідеаліст Г. Лейбніц (1646 - 1716) запропонував поняття «аперцепція», яке означувало особливу силу духу, внутрішню активність. Учений стверджував, що активність є і у відчуттях, оскільки вони дають людині можливість щось помітити, виділити з великої кількості перцепцій ті, що потім будуть усвідомлені. Щоправда, Лейбніц розумів співвідношення душі й тіла з позицій паралелізму. Душа і тіло підпорядковані власним законам, а їх активність узгоджується, завдячуючи «передвстановленій гармонії» між всіма субстанціями. Надалі поняття «аперцепція» як синонім особливої внутрішньої активності в німецькій філософії та психології вивчали І. Кант, І. Герbart, В. Вундт.

Наприкінці XVIII століття інший німецький вчений, фізіолог і психолог Л. Ланге, експериментально досліджуючи просту

сенсомотрну реакцію, встановив, що її показники в одного і того ж обстежуваного будуть змінюватись залежно від того, чи налаштований він на сприйняття сенсорного сигналу – стимулу, чи на майбутній рух – відповідь. Отже, тут активність психіки пов'язується з таким поняттям, як «установка». Саме попередня готовність суб'єкта щодо особливості виконання сенсомоторної реакції буде суттєво впливати на її показники. Реакція буде швидшою, коли досліджуваний націлений на виконання руху – відповіді.

Представник німецької емпіричної психології Г.Е. Мюллер (1850 – 1934) з позицій асоціанізму, досліджуючи пам'ять і уявлення, дійшов висновку, що в пам'яті діє установка на запам'ятовування. Щодо психомоторної активності, то тут важливим є відкритий автором феномен «моторної установки». Вчений установив, що багаторазове порівняння досліджуваним двох предметів, різних за масою, викликає у нього ілюзію сприйняття і двох наступних предметів рівних за масою як нерівних. Отже, попередня неусвідомлена готовність обстежуваного виконувати один із варіантів дії є феноменом, що доводить активність психіки у її взаємозв'язку з моторикою.

Подальше вивчення установки було здійснено у працях Д. М. Узнадзе (1886 – 1950) та представників його наукової школи. Переосмисливши погляди психологів різних наукових напрямків, учений зауважив, що всі вони до певної міри ігнорують суб'єкта діяльності й особистість як конкурентну цілісність. Такий підхід формує хибне уявлення про поведінку як «... взаємодію з дійсністю окремих психічних і моторних процесів, первинно визначених безпосередньою взаємодією...» [8, с. 328-329]. Теорія установки, розроблена Узнадзе, є спробою пояснити активність живого організму як цілого з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів, спробою, спрямованою на подолання постулату безпосередності в психології.

М. Г. Ярошевський пише: «Прийняте нами трактування категоріальної структури психологічного знання спонукає віднести поняття про установку до категорії дії (підкреслимо ще раз, що дія не повинна бути ототожнена з реакцією, м'язовим рухом, операцією та іншими змінами поведінки, що представляють тільки різні фрагменти живої дії, що робить індивід). Субстратом, автором дії, згідно з Д. М. Узнадзе, є цілісний суб'єкт. Дія – це не реакція організму, а акція особистості. Відповідно, категорія дії виступила як першопочатково пов'язана з категорією особистості» [5, с. 184-185].

Щодо активності психічного відображення, то С. Д. Смірнов наголошує на важливості для цього цілісного образу світу. Водночас функціонування останнього як активного початку відображення можливе тільки тому, що сам він має діяльну і соціальну природу. Іншими словами активність психіки нероздільно пов'язана з моторною взаємодією людини із навколишнім середовищем [7]. Проте стійкі органічні порушення пізнавальної діяльності руйнують систему спонукань до психомоторної активності в дітей-олігофренів і утрудняють контроль за її протіканням [2].

Психомоторна активність дітей-олігофренів значною мірою визначається анатомічними і функціональними можливостями центральної нервової системи, в якій можна виділити структуру рівнів побудови рухів за М.О. Бернштейном [1]. У контексті цього підходу доцільно навести думку С.Д. Максименка, в якій він стверджує, що морфологічні й фізіологічні явища, форма та функція в цьому перетворенні перебувають в єдності, зумовлюючи одні одних [3]. Отже, психомоторна активність суб'єкта реалізується за умов функціонування ієрархії рівнів та відділів центральної нервової системи, які мають свою спеціалізацію.

М.О. Бернштейн зазначає, що в матеріальному субстраті кожного з координаційних рівнів обов'язково містяться як ефекторні, так і особливі рецепторні утворення. Для психолого-педагогічної практики важливим є встановлення автором того, що причинами висунення того чи іншого з рівнів на роль провідного з даного руху є зміст і структура моторного завдання, що належить розв'язати. Вчений також дає конкретний перелік координаційних рівнів, що спостерігаються, означає їх літерами латинського алфавіту (А,В,С,Д,Е) і здійснює їх детальний опис. Можна припустити, що рівні побудови рухів і є рівнями психомоторики, матеріальними субстратами вирішення психомоторних завдань. Розглянемо їх будову і особливості функціонування відповідно до поглядів М.О. Бернштейна.

Рубро-спинальний рівень палеокінетичних регуляцій (А) є найнижчим з тих, що мають функціональну самостійність. В онтогенезі він дозріває першим. Морфологічно рівень А утворюють частина спинного мозку з розташованими там червоним ядром і чотирьохгорбковим тілом та найнижчі відділи мозочка. Рубро-спинальний рівень отримує пропріорецепторну аферентацію про величину і напрямок м'язових напружень, а також про силу і напрямок тиску на глибокі м'язові тканини. Інформація рівня А дозволяє суб'єкту психомоторної активності визначити положення

тіла в полі тяжіння Землі та відносне розташування ланок тіла. Рівень палеокінетичних регуляцій відповідає за забезпечення збудливості м'язових груп і тонус м'язів. Цей рівень є провідним в рухах прийняття і збереження пози, в тремтінні від холоду чи страху, здриганні та ритмічних вібраціях. Практично для всіх психомоторних дій ребро-спинальний рівень виступає як фоновий, здійснюючи регуляцію тонусу і збудливості м'язів, що забезпечує їх готовність виконувати команди-імпульси з вище розташованих рівнів.

М.О. Берштейн пише: «Навряд чи можна впевнено знайти у здорової людини бодай один самостійний рух, що очолюється рівнем палеокінетичних регуляцій як провідним. Найбільш чисті випадки самостійних виступів цього рівня, коли через його роль, у принципі безсумнівно фонову, він усе ж висувається на передні плани – це, по-перше, мимовільні рухи тремтіння: тремтіння від холоду, стукотіння зубами з переляку, здригання і т.ін., а в сфері довільної моторики – швидкі ритмічні вібраційні рухи за механізмом «рефлекторного кільця»; по-друге, – рухи, пов'язані з прийняттям і утримуванням певної пози. До перших належать, майже безсумнівно, найшвидші фортепіанні «vibrato» зі швидкістю 7-8 ударів за секунду, тоді, коли вони протікають за типом вимушено коливальних рухів ...; вібрації пальців лівої руки у скрипалів, і віолончелістів; можливо, швидкі автоматизовані просупинації обмахування веєром і т.ін. Друга група найчіткіше спостерігається тоді, коли рівень А виявляється у провідній ролі в одній з фаз складного ланцюгового моторного акту: наприклад, у фазі польоту, стрибка у довжину або висоту, лижного стрибка, стартового стрибка у воду ... тощо. З характеристик патологічних проявів першої групи, рухів, де рівень А виступає в дійсно чистому провідному вигляді, повинен бути названим «тремор спокою» паркінсоніків, мимовільний, чітко ритмічний, що протікає за бездоганно вірними синусоїдами» [1, с. 59-60].

Таламо-палідарний рівень синергій (В), або рівень співдружних рухів і стандартних штампів розташований безпосередньо над рівнем палеокінетичних регуляцій. Анатомічно – це зорові горбки, бліді тіла та інші найкрупніші підкіркові ядра глибинних відділів мозку. Таламо-палідарний рівень має пропріорецепторну і тангорецепторну аферентацію, яка інформує мозок про величину кутів суглобів і напрямок та швидкість їх змін, а, отже, про динаміку взаєморозташування частин тіла.

«За таламо-палідарною системою, вже доволі давно й добре вивченою, закріплені три найважливіші координаційні якості, що

відрізняють її від інших кінетичних систем організму людини.

Перша з них – пристосованість рівня В до широких м'язових синергій, тобто здатність вести добреузгоджені рухи всього тіла, що залучають до узгодженої роботи багато десятків м'язів» [1, с.67].

Розглядаючи другу координаційну властивість, яка притаманна для особливостей роботи таламо-палідарного рівня, М.О. Бернштейн пише, що це «здатність так само струнко й злагоджено вести рух і в часі, забезпечуючи правильне чергування, наприклад, перехресне чергування рухів усіх кінцівок при локомоціях, об'єднувати в спільному ритмі, що дотримується з точністю до мілісекунд, рухи багатоланкових маятників кінцівок, що мають дуже різноманітні та складні спектри власних частот коливань, і т.ін. Ця якість стоїть, ймовірно, в найтіснішому зв'язку з першою» [1, с. 68].

Аналізуючи третю властивість цього рівня, автор зазначає, що це «схильність його до штампів, і чеканної повторюваності рухів, безвідносно, ритмічних чи однократних, але схожих один на одного, як дві монети» [1, с. 69].

Таламо-палідарний рівень немає повноцінної аферентації про середовище навколо суб'єкта активності й спроможний забезпечувати тільки внутрішню узгодженість роботи всіх м'язів. Цей рівень є провідним у керуванні пластикою довільних рухів, мімікою, пантомімікою, напівмашиналими засвоєними індивідом жестами. М.О.Бернштейн пише: «При всій винятковій досконалості аференцій і багатстві координаційних можливостей рівня синергій він зберіг у людини дуже мало самостійних ... рухів. На першому місці серед них потрібно поставити «тріаду» рухів виразної міміки, пантоміміки і пластики, тобто сукупність не символічних, а безпосередньо емоційних рухів обличчя, кінцівок і всього тіла. Великою мірою сюди відносяться хореографічні рухи, не стільки західного, локомоторного, скільки східного, пластичного танцю. В цілому моторний акт танцю будується вище рівня, що розглядається, як і всі взагалі рухи з екзогенним ритмом. Рівень синергій, при його бідних зв'язках з телерецепторикою, не пристосований до використання ні зорового, ні слухового контролю і управління.

Майже не виходячи за межі рівня, що характеризується, протікають багато з рухів вільної безснарядової гімнастики: нахили тулуба, згинання, відкидання тіла, різноманітні пластико-ритмічні рухи. На завершення, сюди ж відійде група напівдовільних рухів – потягування всім тілом, розправлення членів, рухів пестення (обнімання, поцілунки і т.ін.), звичних монотонно-машиналих

рухів і т.ін.» [1, с. 71].

Рівень співдружних рухів і стандартних штампів забезпечує використання інерційних і реактивних сил в інтересах вирішення психомоторного завдання. Іншими словами він забезпечує динамічно стійкий рух у просторі, часі та силовому полі дії. Тобто сам таламо-полідарний рівень не є стереотипним, а відповідає за досягнення стереотипності рухів у динамічному середовищі.

Пірамідно-стріарний рівень просторового поля (С) поділяється на нижчий стріарний підрівень екстрапірамідної системи (С¹) і вищий пірамідний підрівень кортикальної системи (С²). Морфологічно – це підкіркове ядро – «смугасте тіло» і гігантопірамідне поле кори великих півкуль. Отже, цей рівень розташований між найдавнішими та найновішими структурами головного мозку і отримує аферентацію як про роботу опорно-рухового апарату, так і аферентацію від зорового аналізатора. Відповідно рівень просторового поля може керувати як мимовільними рухами, так і довільними діями.

«Рухи рівня просторового поля мають насамперед чітко виявлений цільовий характер, вони ведуть звідкись, кудись і для чогось. Ці рухи екстравертовані, зверненні на зовнішній світ і не в меншій мірі, ніж рухи рівня синергій інтровертовані. Рухи рівня С несуть, давлять, тягнуть, беруть, рвуть, перекидають. Відповідно з цим вони мають початок і завершення, приступ і досягнення, замах і кидок або удар. Рухи в просторовому полі завжди за своєю суттю переміщувальні; якщо їх зовнішнє оформлення деколи за необхідністю і циклічне в силу побудови наших кінцівок (ходьба, біг), то за своєю смисловою структурою описувальні рухи так само аперіодичні, як і сам простір, в якому вони протікають.

Переміщувальні рухи за своєю суттю передбачають прикладання до умов того зовнішнього простору, в якому вони протікають. Ця пристосувальність до простору, опанування простором є третьою характерною рисою рухів рівня, що розглядається, абсолютно далекою від рівнів побудови, що лежать нижче» [1, с. 83-84].

Можна констатувати, що пірамідно-стріарний рівень забезпечує пристосування рухів до середовища. Враховуючи особливості останнього він переміщує тіло і його ланки в просторі та часі і за необхідності обходить перешкоди, що виникають на шляху до цілі. Рівень просторового поля є провідним у всіх локомоціях, переміщеннях предметів і частин тіла, металевих і ударних діях. Рухи цього рівня завжди «ведуть звідкись, кудись і навіщо». Фоновим пірамідно-стріарний рівень виступає у всіх

складних смислових діях, які містять у собі переміщення речей. Водночас робота рівня просторового поля завжди здійснюється на двох підрівнях.

М.О. Бернштейн пише: «Стріарний підрівень адаптує цей акт до рельєфу і консистенції дороги, і ухилів, заокруглень, ховських місць, до численних дрібних колізій, про які боса нога могла би багато розповісти взутій. Всі ці зміни і прилагоджування – прилагоджування вже до зовнішнього поля, а не до власного тіла і його динаміки, як це було на рівні синергій, технічно необхідні для того, щоб ходьба могла стати реальним, практично застосованим актом. Цю групу пристосувань можна визначити як проекцію моторного процесу на зовнішній реальний простір з його силами та об'єктами. На верхньому рівні C^2 таж пристосувальність до зовнішнього простору стає тоншою і спеціалізованішою, набуваючи більшого цільового, або фінального характеру, перетворюючись в проекцію руху на його кінцеву точку в зовнішньому просторі, з установкою на точність або влучність. Цей підрівень значною мірою індиферентний до траєкторій, способу і характеру виконання проміжних етапів переміщення, повністю переносючи корекційний наголос в кінцевий пункт, в який, як у фокус, повинні зібратись усі можливі ... траєкторії руху.

Надалі, так як опанування зовнішнім простором неможливе без уміння справлятися з зовнішніми силами, – до рухів рівня просторового поля відносяться і рухи силові: підняття ваги ...» [1, с. 84].

Тім'яно-премоторний рівень предметної дії або смислових ланцюгів (D) забезпечує вирішення смислових завдань у діях з предметами. У завершеному вигляді цей рівень є тільки в людини, на відміну від попередніх рівнів побудови рухів. Головною інформацією про предмет на тім'яно-премоторному рівні є його топологічні властивості (схема, що пояснює смислове, якісне співвідношення окремих частин цілого), а не метричні. «Провідним мотивом у рівні дій є, власне, не предмет сам по собі, як геометрична форма, як дещо з певною масою, консистенцією і т.ін. ..., а смислова сторона дії з предметом, – все одно, чи фігурує предмет в цій дії як її об'єкт або ще і як її знаряддя» [1, с. 120].

Тім'яно-премоторний рівень надає можливість здійснювати смислове застосування предмета на ґрунті усвідомлення його особливостей і функціонального призначення. Рівень предметної дії є провідним у всіх смислових актах і тільки в усному і писемному мовленні він виступає як фоновий «надвищий автоматизм». Тім'яно-премоторний рівень надає людині можливість за допомогою одних предметів змінювати інші.

«Рухи на рівні предметної дії є смисловими актами, тобто це не стільки рухи, скільки вже елементарні вчинки, що визначаються смислом поставленого завдання. Одягнути і застебнути пальто, змазати лижі мазю, загнати футбольний м'яч у ворота суперника, культурно з'їсти яйце ... – ось приклади найпростіших предметних дій; і кожна з них є сукупністю рухів, які в цілому вирішують певне смислове завдання. В переважаючій кількості випадків ці дії будуються як суцесивні ланцюги, більш чи менш складні за будовою і такі, що мають у якості зв'язків між складовими елементами не просторові (кінетичні, геометричні), а смислові мотиви, що не зводяться до простих переміщень речей у просторі або подолання сил» [1, с. 129].

Найвищий кортикальний рівень (Е) завжди відіграє тільки провідну роль, він керує усним і писемним мовленням.

Висновки

1. Стратегічним напрямком розвитку психомоторики дітей з інтелектуальними вадами є формування у них домінування міри внутрішньої детермінації активності над зовнішньою.

2. Стійкі органічні порушення пізнавальної діяльності змінюють психомоторні можливості дитини, а порушення опорно-рухового апарату та моторних зон кори головного мозку призводять до змін психіки. Саме цей закономірний зв'язок між психікою і моторикою дозволяє шляхом оптимізації фізичної активності дітей-олігофренів здійснювати корекцію їх пізнавальної активності.

Список використаних джерел

1. Бернштейн Н.А. О построении движений. – М.: Медгиз, 1947. – 255 с.
2. Вайзман Н. П. Психомоторика детей-олигофренов. – М.: Педагогика, 1976. – 104 с.
3. Загальна психологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.В. Клименко, В.О. Соловієнко; За заг. ред. академ. С. Д. Максименка. – К. : Форум, 2000. – 543 с.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М. : Политиздат, 1975. – 302 с.
5. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Основы теоретической психологии. – М., ИНФРА – М, 1999. – 528 с.
6. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.:

Педагогика, 1973. – 424 с.

7. Смирнов С. Д. Психология образа: Проблема активности психического отражения. – М. : Изд – во Моск. ун – та , 1985. – 231 с.

8. Узнадзе Д. Н. Психологическое исследование. – М.: Наука, 1966. – 451 с.

9. Хайкин В.Л. Активность (характеристики и развитие). – М.: Моск. психол.- соц. ин-тут; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 2000. – 448 с.

10. Шинкарюк А.І. Психомоторно-рівнева структура активності та свободи суб'єкта. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. – 448 с.

The given article deals with comprehension of the person's psycho – activity foundation in the spear of Psychology as well as approaches toits correction concerning pre – school children – oligophrenic persons.

Key words: subject, psychological activity, psychomotor, children – oligophrenic persons, correctional assignment.

Отримано 22.04.2009

УДК 159.922.7: 372.3

Л.П.Скорич

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано інтелектуальний і особистісний аспекти готовності дитини до систематичного навчання в школі та їхні структурні компоненти.

Ключові слова: психологічна готовність дитини до школи, адаптація, інтелектуальна та особистісна готовність до школи.

В статье анализируются интеллектуальный и личностный аспекты готовности ребенка к систематическому обучению в школе и их структурные компоненты.

Ключевые слова: психологическая готовность ребенка к